સરદાર વલ્લભભાઈની ગર્જનાઓ.

[સરદાર વલ્લભભાઈએ ભરૂચ તથા
અમલેશ્વરમાં આપેલાં ભાષણો.

પ્રકાશક:
ગુજરાત પ્રાંતિક સમિતિ, તરફથી
મહાદેવ હ. દેસાઈ
મણીલાલ વ. કોઠારી
જીવણલાલ હ. દીવાન
મંત્રીઓ. ભદ્ર અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ લી.
ઇ. સ. ૧૯૩૦.

નવબંધુ' પ્રિન્ટીંગ વર્કસમાં ઇન્દ્રવદન બ. ઠાકોરે છાપ્યું.
ખાડીયા, જેઠાભાઈની પોળ, અમદાવાદ.

કીંમત ૧ પૈસો.

પ્રાસ્તાવિક.

સરદાર વલ્લભભાઇને રાસ ગામમાં ભાષણ નહિ કરવાનો હુકમ મેજીસ્ટ્રેટે ફરમાવેલો, તે હુકમનો અનાદર કરવા બદલ તેઓને ત્રણ માસની સાદી કેદની અને રૂ. ૫૦૦ ના દંડની સજા થએલી; જેલમાં જતી વેળાએ તેઓએ પોતાના સંદેશામાં કહ્યું છે કે "ગુજરાતના કલ્યાણને માટે સાબરમતીને કાંઠે પંદર વર્ષ જે ઉગ્ર તપશ્ચર્યા મહાત્માજીએ કરેલી છે તેનો બદલો આપવાનો પ્રસંગ હવે આવ્યો છે, તે ગુજરાત ભૂલી નહિ જાય. સરકારને જરા પણ શાણપણ હશે તો એમના જેવા પવિત્ર પુરૂષ ઉપર હાથ નહિ ઉગામે. એઓ જ્યાંસુધી છૂટા છે ત્યાંસુધી એમનો હુકમ માનવો એ આપણો ધર્મ છે. **એમને પણ પકડવામાં આવે તો ગુજરાતે શું કરવું તે મેં મારા ભરૂચના ભાષણમાં** જણાવી દીધું છે."

ભરૂચમાં તેમજ અમલેશ્વરમાં ડો. ચંદુલાલના ઉપક્રમથી સરદાર શ્રી. વલ્લભભાઇએ ગુજરાતની પ્રજા સમક્ષ જે વીરતાભરી ગર્જનાઓ કરી છે તે "વિકાસ" પત્રના તા. ૨૭ મી ફેબ્રુઆરી તથા ૬ ઠી માર્ચના અંકોના આધારે પ્રકટ કરી છે.

મંત્રીઓ

ગુ. પ્રાં. સમિતિ.

ધર્મયુદ્ધના મંડાણ

[તા. ૧૩ મી ફેબ્રુઆરી ને ગુરૂવાને રોજ ભરૂચ ખાતે સરદાર વલ્લભભાઇએ આપેલું ભાષણ]

ભાઈ ચંદુભાઈ, ભાઈઓ અને બહેનો,

હું આ જિલ્લામાં અનાયાસે આવી પડ્યો છું. જાહેર ભાષણો કરવાં મને અનુકૂળ નથી. હું તો સમજી ગયો છું કે માણસોનાં દિલ સુંદર વ્યાખ્યાનોથી હલાવી શકાતાં નથી, અને હલાવી શકાય તોપણ ક્ષણ માટે જ. જો કૈંક ભારે કામ આપણે કરવું હોય તો કરીને જ આપણે બતાવી શકીએ. હિંદુસ્તાનમાં અત્યારે શું ચાલી રહ્યું છે તેનાથી તમે સૌ વાકેફ હશો એમ માની લઉં છું. ન જાણતા હો તો મારે વાત કરવી નકામી છે. લાહોરની મહાસભાના પૂર્ણ સ્વરાજના ઠરાવથી વિલાયતનાં છાપાંમાં ખળભળાટ થઈ ગયો છે. પહેલાં એ છાપાં હિંદુસ્તાનની ખબરો છાપવા તૈયાર નહોતાં. પૈસા ખરચતાં પણ ન છાપે તેણે આજે કોલમનાં કોલમ ખોલ્યાં છે. કેટલાંક છાપાં મહાસભાના પ્રમુખ ઉપર તેમજ મહાત્મા ગાંધીજી ઉપર સંદેશા મેળવવા પૈસા મોકલે છે. વિલાયતના કરોડપતિઓ, મુત્સદીઓ એક જ ધ્વનિ કાઢી રહ્યા છે કે હિંદુસ્તાનમાં જે ચળવળ ચાલે છે તેને કોઈ પણ ભોગે દાબી દેવી જોઈએ અને મહાત્માજીને કેદમાં પૂરવા જોઈએ. એ સિવાય બીજી વાત નથી.

હિન્દુસ્તાનની આઝાદી વિરુદ્ધ આટલો બધો વિરોધ થતો હોય, આટલી બધી ભયંકર ચળવળ ચાલતી હોય અને

હિંદુસ્તાનનો વતની તે ન જાણતો હોય તો મારે તેને કશું કહેવું નથી.

એક જ વાત. જગતે નહિ જોયેલું એવું એક ધર્મયુદ્ધ હવે શરૂ થાય છે. અને તે એવા પ્રકારનું કે જેમાં એક તરફ બધી સાત્ત્વિક શક્તિનો સંગ્રહ, ધાર્મિક શક્તિનો સંગ્રહ, ધાર્મિક શસ્ત્રનો જ ઉપયોગ થવાનો છે; બીજી તરફ આસુરી શક્તિનો સંગ્રહ. જગતમાં રાવણના જમાનાથી આજ સુધી કદી નહોતી એવી રાક્ષસી સામગ્રીવાળી રાજસત્તા આસુરી શક્તિનો ઉપયોગ કરવાની ધમકી આપી રહી છે. આ બે સત્તાઓ વચ્ચે સંગ્રામ થવાનો છે. એ યુદ્ધમાં આપણે પોતે શું ફાળો આપીશું અને કોનો પક્ષ લઈશું તેનો નિર્ણય તમારે કરવાનો છે. જગતમાં કદી નહિ બનેલું એવું આ યુદ્ધ છે, અને તમારા સદ્‌ભાગ્યે તમારા આંગણે એ મંડાવાનું છે. તમને ખબર હશે અને ન હોય તો હું આપું છું કે આ દેશનો કે પરદેશનો ઇતિહાસ વાંચો તો તેમાં ગુજરાતનું નામ-નિશાન નથી. તમારાં છોકરાંને પારકો ઇતિહાસ ભણવાનો હોય છે. બહુમાં બહુ તો તેમાં આટલું જ લખાયું હોય છે કે ગુજરાતીઓ એટલે વેપાર ખેડી ખાનારા દલાલો. એણે કદી શમશેર ઝાલી નથી, એણે રણસંગ્રામ જોયા નથી, એણે તોપના ધડાકા સાંભળ્યા નથી, તડકો છાંયડો જોયો નથી. એવા ગુજરાતમાં આવું ધર્મયુદ્ધ મંડાય છે એ તમારું સદ્‌ભાગ્ય છે. એમાં શું હિસ્સો આપશો તેનો વિચાર તમારે પોતાને કરવાનો છે.

જે ગુજરાતમાં યુદ્ધ થયું નથી, જેણે પડકાર સાંભળ્યા નથી, જેની નસોમાં લોહી ઊછળતું નથી, જેના

ચહેરા ઉપર તેજ નથી, આંખોમાં કેફ નથી એ શું કરવા આવું યુદ્ધ લઈ બેઠા હશે એમ કોઈ પૂછે પણ ખરો. તમે જવાબ આપશો? પણ એ તો જીભથી નહિ આપી શકાય. જવાબ આપવો હોય તો બારડોલીના ખેડૂતોની જેમ આપો. તેઓ તમારામાંના જ હતા. આખા ગુજરાતમાં નરમમાં નરમ એ પોચા ખેડૂતોએ વગર હથિયારે એકવાર તો આ સલ્તનતની મૂંડી નીચી કરાવી છે. આ ગુજરાતીઓ બીજી-વાર ભયંકર યુદ્ધ ઉપાડે છે તે હિંદની ઇજ્જતની ખાતર. ગુજરાતને પોતાનો ઇતિહાસ વાંચવા મળે એ માટે અને વડીલોએ પોતાનો હિસ્સો એ લડતમાં આપેલો એ જાણી ભવિષ્યની પ્રજાને ઊંચી ડોકે ફરવાનું થાય એ માટે આ લડતમાં ભળવામાં તમને મગરૂરી થવી જોઈએ. એટલી મગરૂરી થાય તે માટે તમે શું કરશો? તમારા આંગણે લડાઈ જાગશે. જાગવાને હવે વાર છે કે? દેશનું હિત ચાહે છે તે તો કલાકો ગણી રહ્યો છે. આજે, કાલે, બે દિવસે, ચાર દિવસે. મહિનાઓ પછી નહિ. ઘડીઓ ગણાય છે. તમે જાણો છો કે વેપારીઓના વેપાર ભાંગીને ભૂકો થઈ ગયા. ચાંદી ચોર ચોરી જાય તો તેની ફરિયાદ પણ થાય. પેટીમાં-પટારામાં પડી હોય તો સોના ભયા સાટ. પણ આની કિંમત ઓછી કેમ થઈ એ કોણ પૂછે છે? પણ આજે તો ચાંદી નથી, વેપાર નથી. જેનાં મોટાંમોટાં કારખાનાં હતાં, મોટીમોટી મિલો હતી તેનાં ગાત્ર ઠંડા થઈ ગયાં છે. મુંબાઈની મિલોના માલિકોના ચહેરા જુઓ તો ખબર પડે. આજે ભાગે કે કાલે ભાગે. ભરૂચમાં તો શું મૂડી હતી? એવું ધન હોય એમ કોઈ માનતું નથી. કારખાનાં નથી,

વેપાર નથી, બંદર સામું કોઈ જોતું નથી. અને ભરૂચના ખેડૂતો શું કરે છે? ભરૂચના ખેડૂતોને તમે કોઈ વખત મળો છો? ગામડામાં કોઈવાર ફરો છો? તેમને પૂછો છો ખરા? પૂછો તો ખબર પડશે કે તેમની કેવી દશા છે.

ગુજરાતના ખેડૂતોની નાડ જેટલી હું જાણું છું એથી વધારે સારી રીતે કોઈ જાણતું નથી. ખેડૂતના હાથમાં જે હથિયાર છે એનો ઉપયોગ તેને આવડે તો તો દુનિયાની આ જબરદસ્ત સરકાર સામે આખર સુધી તે ઝૂઝવા તૈયાર થાય. એને રહ્યું છે શું? એને ખાવા ધાન નથી, રોટલો નથી. એ સ્થિતિ હોવા છતાં પણ એને બારણે બેસી સરકારનો દૂત જમના દૂત કરતાં પણ વધારે ત્રાસ આપે છે. ખેડૂત ભાંગી ગયો, વરસ ખરાબ આવતાં ગયાં; છતાં આ સરકાર યુક્તિઓ કરે, હૂંડિયામણ કરે. બીજા અનેક પ્રપંચ કરે. સરકાર જે પ્રમાણે રાજ ચલાવે છે તે જોતાં સરકાર દેવાળું કાઢે તેવી સ્થિતિમાં છે. એના પોતાના શબ્દોમાં કહીએ તો એની પાસે રાજ ચલાવવા પૈસો રહ્યો નથી.

ત્યારે થોડાઘણા દાકતરો અને વકીલોથી ચાલશે? ક્યાં સુધી ચાલશે? કાર્યવાહક સમિતિનો ઠરાવ થયો છે કે લડાઈ શરૂ થવાની છે. અને થોડા વખતમાં લડાઈના મુખ્ય નાયકને સરકાર કેદ કરશે. સમિતિ માને છે કે હિંદુસ્તાનના આગેવાનોને પકડી લેશે. તે વખતે કમિટી ઉમેદ રાખે છે કે વકીલો નામોશી નહિ લે. આગેવાનો જેલમાં જશે તે વખતે લાંબી બાંહ્યો અને ઝભ્ભા પહેરી આંટા મારતા નહિ ફરે. કોર્ટો હવે થોડા દહાડાની છે. બહુ તો બે વરસ.

સ્વરાજના દફતરે જમાઉધાર બંને પાસાં છે. વકીલાત ન છોડનારાનાં કાયમને માટે ઉધાર પાસે નામ લખાવાનાં છે. હવે તમે કાયમની વકીલાત કરજો અને હિંદુસ્તાનની ગુલામીના કાં તો સાક્ષી રહેજો, અથવા તો વકીલાત છોડી રણયજ્ઞમાં ખપી જજો.

જુવાનિયા રાડો પાડતા હતા, 'બળવો જોઈએ છે,' 'ઇન્ડિપેન્ડન્સ જોઈએ છે.' તે રાડો સાચી કરી બતાવવાનો વખત હવે આવ્યો છે. હિંદુસ્તાનની મુક્તિ માટે આગેવાનો ઉપર બેડીઓ પડતી હશે તે વખતે સાયકલ ઉપર બેસી, ચોપડીઓ લઈ, કોલેજની ઇમારત તરફ તેઓ આંટા મારશે? 'લોંગ લીવ રેવોલ્યૂશન'ની બૂમો પાડતા હતા તે ડિગ્રિની આશા નહિ રાખતા હોય. યાદ રાખજો આ લડાઈ છેવટની છે.

આપણે નામે કરેલાં દેવાં ઊંધાં હોય તો તે આપવાનો આપણે ઇનકાર કરીએ છીએ—એવા મહાસભાના ઠરાવથી વાઇસરોય ખળભળી ઊઠ્યા છે. પણ આપણે તો એમાં હિસાબ ઉપરાંત વધુ શું માગીએ છીએ? વિલાયતમાં ખળભળાટ થઈ રહ્યો છે. અકળાયા છે કે આ તો દેવું આપવા ના પાડે છે. જેમની પાસે બંદૂકડી નથી તેમની જીભ આટલી લાંબી હશે એવી આશા એમણે રાખી નહિ હોય. પણ આ ઠરાવ કાંઈ નવો છે? ગયાની મહાસભામાં એ ઠરાવ કરેલો છે.

બેજ રસ્તા છે. હિંદુસ્તાનમાં રાજ કરવું, નહિ તો છોડીને ચાલ્યા જવું. હું યે કહું છું કે રાજ કરવું. પણ આ રાજ છે? વેપારીઓના વેપાર ગયા, ખેડૂતો નિસ્તેજ થયા. બધી રૈયત તારાજ થઈ ગઈ. કોમકોમના વિખવાદ થયા. આનાં કરતાં તો અંધાધૂંધી સારી. આવું

રાજ કરવું હોય તો હું કહું છું કે પધારો. પણ એ તો કહે છે કે રાજ કરવું એટલે તલવાર ખખડાવવી. એ વસ્તુ છેવટની છે. હિંદુસ્તાનની પ્રજા એને સારુ એકવાર એને પેટ ભરીને મોકો આપે. ભલે એનાં હથિયાર છે તેટલાં અજમાવી જુએ. પણ એનો પ્રયોગ કરવા જતાં ખબર પડી જવાની છે કે તે કામમાં આવે એવાં છે કે નહિ. ગુજરાતનો તપસ્વી શીખવે છે એ હાડમાં ઊતર્યું હશે તો એનાં હથિયાર થોથાં થઇ જવાનાં છે.

તમે નજરે જુઓ છો કે આપણે બધા નિઃશસ્ત્ર છીએ. આપણે રાક્ષસી સામગ્રીનો મુકાબલો કરવાનું કહેતા નથી છતાં આપણે એટલી જ તાકાત બતાવીએ કે આ સરકારને બસ સાથ નથી આપવો તો એનાં હથિયારનો ઉપયોગ કરવાનો વખત જ નથી આવવાનો. સરકાર પણ હવે સમજી તો ગઈ છે કે હથિયારનો ઉપયોગ કર્યે હવે વળવાનું નથી ને રાજ્યનો પલટો કર્યા વિના ચાલવાનું નથી. જો તમે સરકારને સાથ ન આપો તો તેનાં હથિયાર જેમનાં તેમ ધર્યા રહે એવી સ્થિતિ છે. આ સરકારને પાપે આપણે આટલે દરજ્જે પાયમાલ થયા છીએ છતાં તેને શા માટે સાથ આપીએ? માટે હવે તૈયારી કરજો. તમે તૈયારી નહિ કરો તો તમારે ખાતર લડનારાઓને વધારે ભોગવવું પડશે. તમે નક્કી કરો કે સરકારને સાથ નથી જ આપવો તો લડનારાનું કામ સરળ થશે એમ મહાસભાની ઉમેદ છે. 'લોંગ લીવ'ની બૂમો પાડનારા સરકારના ગુલામીનાં કારખાનાં-માંના છોકરાઓ છે. તેઓ આજ સુધી અમને કહેતા હતા કે 'લડાઈ જાહેર કરો.' હું તેમને કહું છું; અમે તો હવે

લડવા નીકળીએ છીએ, તમે શું ધાર્યું? ભણવાં કરશો? વકીલાત કરશો? વકીલાત ઘણાએ કરી, હજુ તો નવા પાસ થયા જ જાય છે. હમણા જ વકીલોનું લાંબું લીસ્ટ બહાર પડ્યું. હવે રહેવા દો. વકીલો અને કૉલેજો એના જ ઉપર દેશે આશા નથી રાખી. એ તો સરકારને સાથ આપે છે. એ એ જો સરકારને સાથ ન આપે તો લડતમાં જોખમ ઓછું હશે. હવે આ લડતને સમજો. તમારે તેમાં કેટલો હિસ્સો આપવાનો છે તેનો વિચાર કરો.

આઠ–દસ–પંદર દિવસે કાયદાનો સવિનય ભંગ થવાનો છે, એવા પ્રકારે અને એવી વ્યક્તિઓ મારફતે કે જે અહિંસાત્મક હોય, જેનામાં ક્રોધ ન હોય, ઈર્ષ્યા ન હોય, સાત્ત્વિકતા—શુદ્ધતાની શંકા ન હોય; પણ એક ધાર્મિક યજ્ઞ થયે એની શુદ્ધતાની ખાતરી થાય. શરૂ કરનાર અને એના સાથીઓ પકડાશે. એને પકડે તો તમે શું કરશો એ વિચારવાનું છે. ઇંગ્લંડનો એક મુત્સદ્દી હમણાં જ બોલી ઉઠ્યો કે ગાંધીને ૧૯૨૧માં પકડ્યો ત્યારે હિંદુસ્તાનમાં કૂતરુંયે ભસ્યું નહોતું. એક રીતે આ વાત સાચી છે ને જૂઠીયે છે. બારડોલીની લડત શરૂ કરવાની હતી તે તેમણે બંધ રાખી. તલવાર મ્યાન કરી. જો એ ક્ષત્રિયો લડતા હોય તો એક તલવાર મ્યાન કરે તો બીજો ઘા ન કરે. ઘા કરનાર ક્ષત્રિય નહોતા, માયાવી, રાક્ષસી લડવૈયા હતા. તેમ ગાંધીએ તમામ કામ કરનારાને મનાઈ હુકમ આપ્યો કે મારી પાછળ આવવાનું નથી, તમે ચળવળ ન ઉપાડશો. પરિણામે ખૂબ શાંતિ રહી. આનો અર્થ એમ કરવામાં આવ્યો કે એક કૂતરુંયે ન ભસ્યું. પણ જ્યારે તલવાર મ્યાન નહોતી

કરી ત્યારે તો તેમના પણ હાંજા ગગડી ગયા હતા એ એણે કબૂલ કર્યું હતું. વાઇસરૉયને ગમ નહોતી પડતી કે શું કરવું? મુંબઇનો ગવર્નર બોલી ગયેલો કે સ્વરાજ્ય હાથ વેંતમાં હતું.

મહાત્માજીએ પંદર વર્ષ સુધી તમને કાંઈ શીખવાડ્યું છે? ત્યાં રહી સાબરમતીને કાંઠે બેઠાંબેઠાં આટલું આપી દીધા પછી એને આજે નવું શું કહેવાનું હોય? હવે કહેવાનું કશું નથી. હવે તમારો હિસાબ નીકળશે. એ તો દુનિયાનો શ્રેષ્ઠ પુરુષ ગણાય છે. એના જોટાની બીજી વ્યક્તિ જીવતી જડતી નથી. પણ જગત તમને હિસાબ પૂછશે કે તમે શું કર્યું? એણે તો કામ કરી દીધું છે અને કરશે. એના પછી એના સાથીઓ પકડાશે, ત્યારે તમારી—ગુજરાતીઓની કસોટી થવાની છે. શું કરશો તે આટલાં વર્ષ તેની કેળવણી લીધા પછી તમારે હજુયે જાણવાનું હોય કે?

ખેડુતોને અને તમને કહું છું કે ઈશ્વરમાં શ્રદ્ધા છે? ખુદામાં તમે માનો છો? જન્મ્યા તે મરે છે તે જાણો છો? મરણમાંથી કોઈ છૂટવાના નથી. નામરદના મોત કરતાં બહાદુર અને આબરૂદારના મરણે મરતાં શીખો. તોપના ધડાકા થાય, હવાઈ વિમાનોમાંથી બોંબના ભડાકા થાય, અને ધાણી ફૂટે એમ માણસો મરતાં હોય ત્યારે ઇતિહાસને પાને નામ તો ચડે. આવો દિવસ આપણે ત્યાં ક્યારે આવે? ત્યારે આવે કે જ્યારે કોઈ પણ ગુજરાતી સરકારને સાથ ન આપે.

ખેડૂતને હું કહું છું કે મને શું પૂછો છો? તમારી પાસે ખાવાનું નથી. ધાન્ય રહ્યું નથી. ત્યારે આ દરિયાની માટીની મૂઠી ભરો એટલે ૫૦૦ રૂપિયાનો દંડ ને ત્રણ મહિનાની સજા. આવી પાપી સરકાર દુનિયાના પડ ઉપર નથી. જે મીઠું બે આને મણ મળી શકે તેના ઉપર સવા રૂપિયો

તો જકાત નાંખી છે. ઢોર પણ એ ન ચરે માટે પહેરા રાખ્યા છે. કુદરત પર પણ વેરો. ફક્ત હવા ઉપર વેરો બાકી રાખ્યો છે. શી રીતે લેવો એ સૂઝતું નથી તેથી જ. પીવાના પાણી ઉપર વેરો નાંખે એવી સરકાર નથી જોઈ. કૂવો ખોદે તો પાતાળના પાણીનો વેરો ચડી ચૂક્યો. પાળ કરીને પાણી રાખ્યું તો આભના પાણીનો કર. શ્વાસ લે તેના ઉપર કર લેવાનું માત્ર સરકારે બાકી રાખ્યું છે. તેમ કરે તે વખતે મને કોઈ પૂછે કે આપણે શું કરવું તો હું કહું કે શ્વાસ રુંધી બેસી રહેવું. હવે તો વખત એ આવ્યો છે કે દેશની હવા જ એવી થશે કે આપણો ધર્મ આપોઆપ આપણને સૂઝવાનો છે.

ચંદુભાઈ પકડાય તો તમે શું કરશો? ચાંલ્લો કરી હાર પહેરાવશો? તો તમે જ પહેરોને. ઘણી તાલીઓ પાડી. હવે તો જાતે કાંઇક કરો.

સરકાર પૂછે છે કે તમે હિંદુમુસલમાનનું શું કરશો? મુસલમાન કોઈ તમે એવો દીઠો જે એમ કહે છે કે મીઠા ઉપરનો કર સરસ છે, એને કાયમ રાખો. હિંદુમુસલમાન બધા જ ગામેગામ કહે છે કે તમે કહો છો તે ખરું છે. આ જમીનોનાં મહેસૂલ જુલમી છે. મહેસૂલ અર્ધું થવું જોઈએ. કોઈ મુસલમાન લોકોને દારૂ પીવાનું નથી કહેતા. મોટા મોટા હોદ્દાવાળા લોકો લડાવવા મથે છે. બાકી ગામડાંમાં રહેતા મુસલમાનને તો કશું લડવાનું સૂઝતું નથી. જેમને સરકારની ઓફિસો જોઈએ છે તેમને જ લડાવવાનું સૂઝે છે.

આપણામાંથી પણ કેટલાકને લાગે છે અને સરકાર પણ એમ કહે છે કે અમે જતા રહીએ તો પછી અફઘાન

આવશે, પઠાણ આવશે, એક કુંવારી કન્યા પણ રહેવાની નથી. દોઢસો વર્ષ રાજ કર્યાં પછી એણે આ સ્થિતિ આણી. તેનો ઇલાજ આપણે ન કરી શકીએ તો આપણે તેત્રીસ કરોડે આપઘાત કરવો જોઈએ.

પણ એવી વાતો સાંભળીને સહી લેવી તે જ ભયંકર અપમાન છે. એ સાંભળ્યા પછી તો ઊંઘ ન આવવી જોઈએ. તલવારથી, બંદૂકથી સરકારને પહોંચવાની વાત કરવી એ મૂર્ખાઈ છે. મુકાબલો કરવા માટે સારો રસ્તો એ છે કે જે કાયદાનો ભંગ મહાસભા ઠરાવે તે કાયદો તોડવો. ૬૦–૬૫ કરોડનું તો એને લશ્કર જોઈએ છે. પણ લશ્કરની જરૂર શી છે? જેને લાકડી રાખવાનો પણ હક નથી તેના ઉપર આટલો બધો ખરચ શો? આનો ઉપયોગ ન થાય એવું આપણે કરવું જોઈએ. સરકાર કહે છે કે અમે ન હોઈએ તો તમે હિંદમાં લડી મરશો. ભલે લડી મરીએ. પણ જેટલા રહેશે એટલા તો નિરાંતે રહેશે. કોમ વચ્ચેના ઝઘડાથી કોઈની હસ્તી ગઈ નથી. થોડા હિંદુ કે થોડા મુસલમાન કે બન્ને રહેશે. પણ પરદેશના બે લાખ માણસો આવી સ્થિતિ કરી મૂકે તે તો મટાડવી જ જોઈએ.

તમારી સૌની પરીક્ષા નજદીક આવવાની છે. મહિનો પંદર દિવસમાં એ વખત આવશે. તમારે વિચારી લેવું કે શું કરવું? હું કહું છું કે ઘરડાઓ હોય તે વીલ કરજો. બધાને મરદાની બતાવવાનો વખત આવ્યો છે. તમારો ધર્મ સમજી લેજો. હિંદ પાસે લોકો આશા રાખશે તે કરતાં ગુજરાત પાસે વધારે આશા રાખશે. આજથી ગુજરાતને ભાન હોય કે મરવાનું તો એકવાર છે જ. એ ઈશ્વરની વાત છે, સરકારની નહિ. અને એ મિથ્યા નથી તો હસતે મોઢે કેમ ન મરવું? એ

અવસર માટે સદ્ભાગ્ય માનજો. તમારે તૈયારી કરવાની છે.

જો ખેડૂત હો અને સાચા હો તો આ કસોટીનો વખત આવી પહોંચ્યો છે. જેણે તમારે માટે હાડકાં ગાળ્યાં છે એના ઉપર બેડી પડે તો શું કરવા અનાજ પકવો? એ પકવી-પકવીને સરકારને શું કામ આપો? ખેડૂતો તો સાનમાં સમજી જવાના છે કે સરકારનો વ્યવહાર ન જ જોઈએ. પણ શહેરમાં વસનારા શું કરવાના છે? હિંદુસ્તાનને જકડી નાંખનારાં શહેરો જ છે. આ ગુલામીની બેડી શહેરોનાં પાપથી જ છે. તમે આગળ થશો તો ખેડૂત તમારી પડખે જ છે. હિંદ સ્વતંત્ર બને ત્યારે જોશો કે હિંદમાં એટલો રસ ભરેલો છે, એટલી રિદ્ધિસિદ્ધિ છે કે ભૂમિ ચૂસનાર જો બંધ થાય તો લીલાલહેર થઈ જાય. આ વાત ભણેલાઓ સમજે.

જોજો, આપણે નીચું જોવા વખત ન આવે. ચંદુભાઈ જે સેવા કરી રહ્યા છે તેને એબ ન લાગે. એની સેવા સાચી નીવડે. હું તો હર્ષઘેલો થઈ ગયો છું કે હાં—મોકો મળે છે. ગુજરાતમાં એવો પ્રસંગ નથી આવ્યો. અને બહેનોએ તોપના ધડાકા સાંભળ્યા નથી. જ્યારે તીડના ટોળાંની માફક ગોળીઓ છૂટતી હોય ત્યારે ગુજરાતીઓ હસતા હોય તો એને ખબર પડે કે તોપ-બંદૂક બધું તો નકામું ગયું. 'આ લોકો સાથે હથિયાર કામમાં નહિ આવે' એવી સરકારને સમજણ પાડજો.

સાબરમતીના સંતનું કંઈ સમજ્યા હો તો આ બધી વાત સહેલી છે. વિમાન ને વૈકુંઠનું તેડું આવ્યું હોય એમ સમજો. મરણનો ભય હોય તેમનું જીવ્યું નકામું છે. તેમને માટે આ પ્રસંગ નથી. બધા ગુજરાતીઓને હું અહીંથી સંભળાવવા માગું છું કે જેને મરણનો ભય લાગતો હોય તેમણે જાત્રાએ જવું. • માલમીલકતની

વ્યવસ્થા કરી ચાલ્યા જવું. જેની પાસે પૈસા હોય તે પરદેશ જાય. સાચા ગુજરાતી હો તો શરમ આવે એવું કામ ન કરજો. નીચી મૂંડીએ ન ફરજો. બારણાં બંધ કરી ભરાઈ ન બેસશો, થોડા જ દિવસ છે. વાંચતા હો કે ન વાંચતા હો રોજ ધમકીઓ આવ્યે જાય છે. હવે સીધુંસટ થવાનું છે અને સીધું કરવાની તાકાતનો હિસાબ ગુજરાતમાંથી કાઢવાનો છે.

યાદ રાખજો કે આ ધન્ય ઘડીએ જન્મ થયો છે તે પૂર્વજના પુણ્યથી. આપણે કાંઈ ગુમાવવાનું નથી. આપણી પાસે કાંઈ છે પણ નહિ. મરણ તો તમને છોડવાનું નથી. મોહ છે? શેના ઉપર મોહ રાખો છો તે હું જાણવા માગું છું. હવે એશઆરામમાં મહાલવાનું હોય નહિ. એક જ વસ્તુ તમારે વધાવી લેવી જોઈએ. અવસર મળ્યો છે તે વધાવી લો. અત્યારે તો દીવામાં પતંગિયાં પડે એમ પડવાનું હોય ત્યારે લોકો જાણે કે પેલા સંતે પંદર વર્ષ એળે ગાળ્યાં નથી.

કેટલાક સજ્જન અમેરિકનો વિલાયતી સરકારને કહે છે કે આસુરી શક્તિનો ઉપયોગ ન કરશો. એમ કરશો તો ખોટું કરશો. લડાઈઓથી આખું જગત કંટાળી ગયું છે, ગૂંગળાઈ ગયું છે. દુઃખી જગતને હિંદુસ્તાન નવો માર્ગ બતાવે છે. એ અખતરો જોવાજેવો છે. કોઈ વખત નથી થયો એવો ખેલ આપણે કરી બતાવવો છે.

સરકારને હું કહું છું કે આ સંઘ ચલાવવો હોય તો રાઉંડ ટેબલ કૉન્ફરન્સ શું કામ બોલાવો છો? હિંદીઓનું હિંદ છે. અમારે સ્વતંત્રતા જોઈએ છીએ. અમારે ક્યાં વિલાયત પર રાજ્ય કરવું છે? અમારા દેશમાં અમે રાજ કરીએ તેમાં તમને તરખાટ શું કામ થાય છે? ડરામણું બતાવો છો શેની? તમે ૧૫૦ વર્ષ રાજ્ય કર્યું તો પાંચ

વર્ષ અમારે ઇંગ્લંડમાં રાજ કરવું છે એમ કહીએ તો તો ડરાવો. પણ એવું કોણ કહે છે?

અમારામાંના કેટલાક કહે છે કે આપણે લાયક ક્યાં છીએ? પણ પાણીમાં પડ્યાં વિના તરતાં શીખવાના છો? બે ડૂબકાં ખાશો ત્યારે આવડશે. સરકાર બિવડાવે છે કે લશ્કરનું શું કરશો? એ જોઈ લઈશું. તમારા જેવા યુરોપમાંથી સસ્તા અમલદારો બહુ મળશે.

સરકાર કહે છે કે અમે ટ્રસ્ટી છીએ. ટ્રસ્ટી શેના? કોણ ચાંલ્લો કરવા ગયું હતું કે તમે અહીં આવો. આવી વાતો હવે નહિ ચાલે. હિન્દુસ્તાનને ડરાવીને કહેવું કે તમે અમારી સાથે રહો તે હવે કોઈ માનવાનું નથી. તારો બધો બોજો અમારે માથે ને તું બંદૂકનો ઘોડો લઈ ફર્યા કરે! એને એવો સાથ કરવો છે. નાંખેને બધું કૂવામાં. ફોડી લે એનો દારૂગોળો ફૂટી જાય ત્યાં સુધી. છેવટનો ઉપાય એને અજમાવી લેવા દો. હું બારડોલીની સ્ત્રીઓને કહેતો હતો કે એની પાસે તોપ છે, બંદૂક છે, વિમાન છે. ત્યારે તે સ્ત્રીઓ એમ કહેતી કે દેખાડશે તો ખરાને, જોવું છે કે કેવું હોય! હવે જોવા વખત આવ્યો છે. એને ફોડી લેવા દો કે ભરમ ભાગી જાય. થોડા મરી જવા દો. પાંચ લાખ, પચાસ લાખ કે બે કરોડ મરી જાય તોપણ શું થવાનું છે? એટલી જમીન વધારે આવશે.

સરકાર રોજ કહે છે કે અમે તમને શાંતિ આપી. એ શાંતિ શું કરવાની? પેટમાં ઊંડળો વળે છે, ખાવા ધાન નથી, નસોમાં લોહી નથી, ડોળા તગતગે છે. હવે તો એ અને આપણે છેવટનો ઉપાય અજમાવી લઈએ.

ધન્ય ઘડી, ધન્ય દહાડો કે આવો પ્રસંગ આવ્યો છે. બહાદુરીની વાતો કરતાં શીખો કે ઓલાદ સુધરે. છેવટનો અવસર

આવ્યો છે, હવે ધૂળપાજીની વાતોમાં હાથ નાંખવો નથી. આપણી અને એની શક્તિનું માપ કાઢવું છે. એને મારતાં આવડે, આપણને મરતાં આવડે છે. એની પાસે બંદૂક છે, પણ ઈશ્વરની આજ્ઞા હશે તો જ ગોળી છૂટવાની છે, નહિ તો એનો સિપાહી ચાડિયા જેવો ઊભો રહેવાનો છે. અને ઈશ્વરની ઇચ્છા જુદી હશે તો તમે ભોંયરામાં છુપાશો ત્યાંયે આવીને ગોળી વાગશે.

મરણનો ભેટો કરવાની તૈયારી કરો. જેલમાં જવા માટે દરમાંથી કીડીઓ ઊભરાય એવી રીતે લોકો તૈયાર છે. ખેડાના ધારાળા બધા રોજ મીઠું બનાવી ચોરી કરતાં અને જેલમાં જતા એ બધાને કહેવાનો છું કે મીઠું બનાવો. અને ઘરનું ખાવા કરતાં સરકારનું ખાઓ.

સાબરમતીમાં બેઠોબેઠો મૂઠી હાડકાંનો માણસ રેંટિયો ફેરવી સરકારને હલાવે છે એ એક કૌતુક છે. એણે તમારા પર મદાર બાંધેલો છે. તમે શું કરવાના છો? આજ સુધીનો ઉપદેશ ઝીલ્યો છે તેની કિંમત થવાની છે. તમને હર્ષ થવો જોઈએ. ભરૂચી ચેવડો ને ચાહમાં પડચા તો ડૂબી મરવું પડશે. તમારી વચ્ચે હરીફાઈ થવાની છે. બારડોલીવાળા કહે છે કે જો, આબરૂપર હાથ ન નાંખશો. ખેડાવાળા મળ્યા હતા તે કહેતા કે આ વખતે પણ અમે નહિ? એ બધાને હું પૂછું છું કે મરવા કેટલા તૈયાર છો? આપોઆપ રસ્તો જડશે. સૂર્ય ઊગેને પ્રકાશ થાય તેમ આપોઆપ સમજ પડવાની છે. પકડાપકડી થવા દો. પછી દુનિયા જાણશે કે કૂતરું ભસે છે કે શું થાય છે.

ખુદાના બંદા હો તો પ્રાર્થના કરજો કે ઇજ્જત રાખે, આપણામાં દઢતા રાખે અને મરવાની શક્તિ આપે. એનુંયે ભલું થજો કે એને એવી મતિ સૂઝી કે આ મોકો મળ્યો. ૧૫ વર્ષથી આપણે કેળવાયા છીએ તેની આ કસોટી છે.

ગુજરાતીઓ ઇતિહાસમાં સ્વતંત્રતાનું પહેલું પાનું લખે છે. ઈશ્વર ને તમ તાકાત આપે. ઈશ્વર તમારું કલ્યાણ કરો.

લડતનો રણનાદ.

[બુધવાર તા. ૨૭ મી ફેબ્રુઆરીને રોજ સરદાર વલ્લભભાઇએ ભરૂચથી બાર માઇલને અંતરે આવેલા અમલેશ્વર ગામમાં ખેડુતો અને ગરાસીઆઓ સમક્ષ આપેલું ભાષણ.]

ભાઈ ચંદુભાઇ અને ભાઇઓ,

હું ગુજરાતમાં અનેક જગ્યાએ ફર્યો છું. અનેક ખેડુતોના સહવાસમાં આવ્યો છું. હું તમને જોઉં છું ત્યારે ખબર પડે છેકે આ એક અણખેડાયેલા ક્ષેત્રમાં હું આવ્યો છું. તેને દેશમાં અત્યારે શું ચાલી રહ્યું છે તેની ખબર નથી. પોતાના ધર્મ વિષે જે અજાણ છે તેને હું શું કહું? તમારામાં રાજકીય પ્રવૃત્તિનો પ્રવેશ પણ હું જોઈ શકતો નથી, પણ તેમાં તમારો દોષ નથી.

ગુલામીનું ભાન.

હું ખેડુતને જાણું છું એવો મારો દાવો છે. ખેડુતનું દુઃખ હું જાણું છું, એનો ઉપાય હું જાણું છું. દુઃખી માણસનું દરદ મટાડી શકાય પણ તે કયારે મટાડી શકાય? પોતે દુઃખી છે એવી પોતાને ખબર હોય તો. પણ તમને તો દુઃખનું ભાન નથી. એટલે એ મટાડવું મુશ્કેલ છે. તમને એ ખબર છે કે ગુલામી એ દુઃખ છે? પારકાની ગુલામી કરવી એમાં લાંછન છે એની તમને ખબર છે? આપણે ગુલામી કરતા હઇએ પણ આપણને જ્યારે ભાન થાય કે હું ગુલામ છું ત્યારેજ એ ગુલામી

સાલે છે. આજે તો તેત્રીસ કરોડની વસ્તી ઉપર બે લાખ જણા રાજ કરે છે. એ તો કહે છે કે અમે તલવારથી આ રાજ લીધું છે અને તલવારથી અમે રાખીશું. તલવારથી રાખશે કે નહિ એ તો જુદી વાત છે, પણ એટલું તો નક્કી છે કે એણે તલવારથી લીધું તો નથીજ. આપણે જ્યારે અંદર અંદર કુસંપ કરી એકબીજાનાં ગળાં કાપતા હતા, ટુંકા સ્વાર્થમાં પડી ગયા હતા ત્યારે વેપાર કરવા આવેલી આ કોમ આપણા દેશનો કબજો લઇ માલિક થઇ પડી. આ રાજ કાંઇ તોપ કે બંદુકથી ચાલતું નથી, પણ આપણાજ માણસોથી ચાલે છે. આંખ ઉઘાડી જુવો તો ખબર પડે. પણ તમે તો આંખ મીંચીને જ ફરો છો.

માયાનું રાજ.

કોઇ પરદેશી ભરૂચ જીલ્લામાં જોયો ? રાજ્ય કરનાર અંગ્રેજ બચ્ચો શોધ્યો નહિ જડે. બધાય આપણા જ માણસો છે. આ લખવા બેઠો છે તે કોણ છે ? આપણો પોતાનો જ માણસ. એ ક્યાંથી આવ્યો ? એ પેટને ખાતર અહિં બેઠો છે. એને લાગે કે આ ખોટું કામ છે તોપણ એનાથી એ છોડી શકાશે નહિ. પોતાના માણસોથી વિરૂદ્ધ કરવું સારૂં ન લાગે અને એનું દરદ લાગે તો પણ ન છુટે એવી એ નોકરી છે. ચપરાસીથી માંડી કલેકટર સુધી બધાય આપણા માણસો છે. તમે જુઓ. તેત્રીસ કરોડ ઘેટાં હોય તેને સાચવવા કેટલા ભરવાડ જોઇએ. ભરૂચ જીલ્લાના બધાય માણસો ઘેટાં હોય તો એને સાચવવા કેટલા ભરવાડ જોઇએ. પણ અહિં

તો એકે અંગ્રેજ નથી. ઘેટાંમાંથી ઘેટાં લાવી રાજ ચલાવે છે એક પણ ભરવાડ નથી. એ એનો જાદુ છે. આ રાજ પ્રપંચનું માયાનું રાજ છે.

લબાડીખાતું.

દેશ કંગાલ થતો જાય છે. ખેડુત પાયમલ થતો ચાલ્યો છે. કરોડો રૂપીઆ પરદેશ ખેંચાઇ જાય છે. છોકરાંને ખાવા રહેતું નથી. પટેલો માટે પણ રહેતું નથી. તમારામાંથી પટેલો બનાવે છે, એમને શું મળે છે? ને છતાં એ એમનું રાજ ચલાવી આપે છે. પટેલને કપાસ વીણવા જેટલું મહેનતાણું પણ ન મળે. અને કામ શું કરવાનું? ગામની ચાડી કરવાની. ગામની બધી વાતો સરકારને જાહેર કરવાની. એ લબાડીખાતું ગામની સેવા કરે છે એવું માનવાની ભુલ કરશો નહિ. બારડોલીના પટેલોને મેં કહ્યું કે જાવને કહો સરકારને કે અમારૂં મહેસુલ શેનું વધારે છે? પણ નહિ. એ તો બધાને એક અસ્ત્રેજ મુંડવાનો. ખેડૂતનુંય વધે અને પટેલનું પણ વધે. મીઠાનો કર એનો પણ વધવાનો. કોઇને એ છોડવાનો નથી.

વખતે જમીન લઇ લેશે એનો તમને ડર છે. એ જમીન કોની છે? એ જમીન બીજાને આપે તો એનું હળ એમાં ફરે ખરૂં કે? તમારામાંથી કોઇની પણ જમીનમાં પારકાનું હળ ફરે તો એ તમારા હાડકાં ઉપર જ ફરે છે તેમ માનજો. ગામમાં એક માણસ વાકેફગાર હોય તો એ આખા ગામને સમજાવે છે. તમે ઊંઘશો નહિ. એક દીવો હશે તો અંધારાનો નાશ કરશે. એક સાચો

માણસ હોય તો ગામ સુધારે છે. તમામ ખેડુતોના કલ્યાણ માટે એક જબરદસ્ત યુદ્ધ થવાનું છે અને તેની ખબર જગતને પડવાની છે. એ વાત ઢાંકી રહેવાની નથી.

તમે શું કરશો ?

સમજો કે સરકારે ગાંધીજીને પકડયા. તમારા જીલ્લામાંથી ડો. ચંદુલાલ, શ્રી. છોટુભાઇ વગેરે કામ કરનારાઓને કેદ કર્યા. પછી તમો શું કરશો ? શું તમે કપાળે હાથ દઇને બેસી રહેશો ? અંદર અંદર કુસંપ ને ઝઘડા કરતા રહેશો ? જે વખતે દેશમાં ગુલામીમાંથી મુક્તિ મેળવવાનો મહાન પ્રયત્ન થાય છે તે વખતે જો તમે તમારા લડાઇ ટંટામાં જ પડયા રહેશો તો ઇતિહાસમાં તમારૂં નામ કાળા અક્ષરે લખાઈ જશે. ગુજરાતના ખેડુતોને હું કહી રાખું છું કે તમારે કરવાનું તો મહાસભાનો હુકમ આવે ત્યારે છે, પણ તૈયાર થઇ રહેજો. એવો કોઈ હુકમ આવવાનો નથી કે જે તમારાથી ન ઉપડે. તમને લાકડી ઉઠાવવા કે બંદુક પકડવા કોઇ કહેવાનું નથી. તમારી પાસે એટલું માંગશે કે સરકાર સાથેનો તમામ વહેવાર બંધ કરો. સરકારને તમારા ગામમાંથી પટેલાઇ કરનાર કોઇ ન મળે; અમલદારો આવે તેમની પાછળ પાછળ ફરનાર, તેમની બધી ખટપટ કરનાર કોઇ ન મળે; સરકારી અમલદારનો આપણને આભડછેટ લાગવો જોઇએ. જે વખતે આપણા શિરછત્ર સમા આગેવાનોને કેદમાં પુરવામાં આવે તે વખતે એ સરકારની નોકરી કરીને પેટ ભરવુ એ કરતા પેટ

ફેંકી નાખવું જોઇએ. પણ નોકરીની ગુલામી કરનારાઓને શૂર નથી ચઢવાનું. તો ભલે તેઓ નોકરી કરે. આપણે માત્ર તેમનાથી દુર રહીએ.

આ લડત કંઈ અમુક એક કોમની નથી. એ તો સૌની અને સૌના કલ્યાણની છે. લડાઇ જબરજસ્ત થવાની છે. તમારા જેવા ખુણામાં પડેલાઓને પણ જયારે ગાંધીજી પકડાશે, તમારે ત્યાંના ડૉ. ચંદુલાલ પકડાશે, ત્યારે ખબર પડયા વિના રહેવાની નથી. દેશની હવા એવી થઇ જશે કે આપણે દરેક પોતપોતાના ધર્મ પાળતા થઇ જઇશું.

તમારી અંદર ઝઘડાઓ હોય તેને હમણાં બંધ કરી દો. બારડોલીમાંયે કંઇ ઝઘડા નહોતા? પણ તેમને સમજણ પડી ગઇ કે હમણાં એક નાવમાં બેઠા છીએ, તેથી નાવનું ગાબડું બધાએ મળીને પુરવું. નહિ તો બધા જ ડુબવાના.

ક્ષત્રિયોના વંશજો.

તમે હજુ રાષ્ટ્રીય પ્રવૃતિમાં જાણકાર નથી તેથી તમને વધુ નથી કહેતો. આજે બારડોલીના ખેડુતો મારી સામે હોય તો તેમને આટલુંજ ન કહું. તેમને તો કહું, બોલો, તોપ જોવી છે? બોમ્બ જોવા છે? આકાશમાંથી ગોળા પડતા હોય ને છોકરાં ધાણીને પેઠે ફુટીને મરતાં હોય એ બધું જોવું છે? ત્યાંની બાઇઓ કહે છે કે હા એ બધું બતાવો. પારકા માટે હસતે મોઢે મરવું એ કરતાં રૂડું શું? પગ ઘસીને મરવા કરતાં બળીયા સાથે બાથ ભીડી મરવું એ બહાદુરોનું–ક્ષત્રિયોનું

કામ છે. ક્ષત્રિય કાંઈ જન્મથી થોડા થાય છે? એ તો કરમથી થાય. ગરાસીયા કદી મોતથી ડરે? જે વડવાઓએ ગરાસ મેળવ્યા હશે તે તો બહાદુર હશે. એમને જો ખબર હોત કે અમારી પાછળ એવા વંશજો પાકશે કે જેઓ પડછાયાથી પણ ભડકશે, તો તેઓ લખત કરી જાત કે એવા કાયર છોકરા અમારા કુળમાં પાકે ત્યારે બહાદુરોના આ ગરાસ તેમને ન મળે, પણ બ્રાહ્મણોને કૃષ્ણાર્પણ કરી દેવામાં આવે. ક્ષત્રિય કોમના માણસોને હું શું કહું? તમારી આંખમાં તેજ હોવું જોઈએ. બારડોલીના કણબીઓ ઢીલા દેખાતા હતા, તેમને મેં બતાવ્યું હતું કે ખરો કણબી બચ્ચો ચાલે ત્યારે તો ધરતી ધ્રુજવી જોઈએ.

બારડોલીના ખેડુતોને આજે કલેકટર કે કમિશનર ડરાવવા જાય તોયે ડરશે નહિ અને હીંમતથી જવાબ આપશે. ખેડુતનો બચ્ચો જેને તેને નીચો નમી સલામ કરતો હશે? શું આપણે કોઈના નોકર છીએ? તમારામાંના ઘણા પાંચ-પાંચસો વીંઘાના ધણી છો. મામલતદાર જેવા તો તમારે ઘેર બળદ હાંકનારા રાખી શકો છો. તમને તમારા માન અને ઈજ્જતનું ભાન ગયું છે તે હું પાછું લાવવા માગું છું.

સાચો પટેલ કોણ?

પટેલ કોણ? જેને ગામ પસંદ કરે તે પટેલ થાય. પટેલથી તે સરકારની પાંચ રૂપિયાના પગારની નોકરી કરાતી હશે? એ કરતાં આબરૂભરી મજુરી કરો તોયે રોજના છ આઠ આના મળે. ગામના

પટેલનું કામ તે સરકારી નોકરની ખીદમત કરવાનું ને એને ખવડાવવાનું કદી હોતું હશે? મામલતદારનો ઉતારો તો ચોરેજ હોય. પૈસા ખરચી ખરચી આપણને બધું મળે છે તેમ એનેયે બજારમાંથી જે જોઈએ તે મળી શકે છે. પણ આપણે ખુશામતનો ઉંધો રસ્તો લીધો છે. સાચા પટેલો તો તકીએ બેસે ને મામલતદાર તેની સામો બેસે. ગામનું કામ પટેલ કહે તેમ થાય. પાકની આની પટેલ આઠ આની લખાવે ને મામલતદારને બાર આની લાગે તોયે પટેલનો જ સીક્કો ચાલે. તેને બદલે આજ તો હારતોરા લઇ એની પાછળ ફરો છો. હાડકાના ટુકડા ઉપર પડાપડી કરો છો. બારડોલીના ખેડુતો એ મોહ તરી ગયા છે ને આજે ત્યાંના પટેલને કોઇ દબાવવા જાય છે તો ફટ રાજીનામું લખી આપે છે.

પટેલ જાય તો સરકારનું રાજ્ય જાય.

કોઈ પુછે છે પટેલ જાય તેથી કંઇ સરકારનું રાજ થોડું જાય? હા, સાચા પટેલો જાય તો રાજ્ય જરૂર જાય. ગુજરાતમાં એકે દીવસે તમામ પટેલોનાં રાજીનામાં પડવાં જોઇએ. ખેડુતો આંધળા થયા તેથી શેઠ મટી નોકર બન્યા ને નોકર શેઠ બની ગયા. તમારા પૈસા ઉઘરાવી ચાકર રાખ્યા તેજ આજે અમલદાર બની બેઠા! ખેડુતો કોનો કેટલો દરજ્જો તે પણ જાણતા નથી. તલાટી ને સરકલ જેવને પણ તલાટી-સાહેબ ને સરકલસાહેબ કહો છો. ફોજદાર આવ્યો તો એને પણ ફોજદાર સાહેબ કહો છો. એ સાહેબ તે ક્યાંના આવ્યા? એમનાં મા બાપ કોઇ ગોરા સાહેબો થોડાજ છે? એમને સાહેબ

કહો એ તો એમને ગાળ છે પણ ખેડુતો સાહેબ કહે ત્યારે એ લોકો પહોળા થાય છે, અને પોતે જાણે ખરેખર સાહેબજાદા હોય એમ માને છે. ખેડુતોએ આવી દીનતા ભુલવી જોઇએ. સાહેબ તો એક ખુદા પાક પરવરદીગાર છે. પોતાના ચાકરોને સાહેબ કહીએ તો એ ફાટી જાય.

ખેડુતને સાચું ભાન થશે ત્યારે બધું દુઃખ જશે. હવે પંદર દિવસમાં મહાન યુદ્ધ થવાનું છે, ગમે તેટલો જુલમ વરસાવે તોપણ એ ચલાવવાની દેશના આગેવાનોએ તૈયારી કરી છે. એમાં હિસ્સો આપવાનું ગુજરાતના ખેડુતોને અને તમને ધન્યભાગ્ય મળો. ઇશ્વર તમને બુદ્ધિ આપે, ખુદા તમને તાકાત આપે. પ્રભુ તમારૂં કલ્યાણ કરે.

